Azərbaycan ədəbiyyatının böyük itkisi

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri, Xalq yazıçısı Anar: "Mənim üçün çox böyük itki, çox böyük ağrıdır. İndiyə qədər özümə gələ bilməmişəm. Bir yazı da yazmışam, "Ədəbiyyat qəzeti"ndə çıxacaq.

Mənim bir neçə yaxın dostum var, hamısı mənə əzizdir, onları heç vəchlə bir-birinə qarşı qoymaq istəməzdim. Amma atamın vəfatı günündə də, anamın keçindiyi gecədə də yadıma ilk düşən Elçin oldu...

Söz sənətimizi həm yazdığı bədii əsərlərlə zənginləşdirən, həm də başqa yazıçılarımızın, o sıradan gənc qələm sahiblərinin yazılarını mütəmadi izləməsilə, onları obyektiv və nüfuzlu dəyərləndirməsilə seçilən ədəbiyyat adamıdır. Müxtəlif işlərdə çalışmasına rəğmən vaxt və imkan tapıb mətbuatı bu qədər diqqətlə izləməsi, Azərbaycanda, Rusiyada, Türkiyədə çıxan kitabları mütaliə etməsi, dünya ədəbiyyatının həm klassik, həm də ən yeni örnəklərinə dəyişməz marağı – Elçinin qibtə ediləcək özəlliyi idi.

Böyük nasiri, dramaturqu, tənqidçini, ictimai xadimi, qayğıkeş ailə başçısını itirdik. Mən isə bizim nəsildən olan sonuncu yaxın dostumu itirdim".

Şeyxülislam Hacı Allahşükür Paşazadə: "Elçin müəllim uzun illər siyasi və ədəbi fəaliyyətində dövlətimizə və xalqımıza xidmət edərək, hamının dərin məhəbbətini qazanmışdır. Bu böyük zəhmət tələb edən fəaliyyət nə qədər çətin olsa da, bir o qədər də şərəflidir. Belə zəngin fəaliyyət təkcə xalqın yaddaşına və tarixin səhifələrinə yazılmaqla bitmir, həm də milli mədəniyyətin inkişafına və ölkənin rifahının yüksəlməsinə xidmət etdiyi üçün savab əməl kimi Aləmlərin Rəbbi tərəfindən də yüksək dəyərləndirilir. "Onların yaxşılıq naminə etdikləri işlərdən heç biri inkar edilməz. Şübhəsiz ki, Allah müttəqi olanları tanıyır!" (Ali-İmran, 115)".

Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti Təşkilatının (TÜRKSOY) Baş katibi Sultan Raev: "Azərbaycan ədəbiyyatı və mədəniyyətinin görkəmli simalarından biri, tanınmış yazıçı və dövlət xadimi Elçin Əfəndiyevin vəfatı xəbərini dərin kədərlə qarşıladım. O, Azərbaycan və bütün Türk dünyasının ədəbi irsinə misilsiz töhfə verib. Elçin Əfəndiyevi Türk dünyasının ən tanınmış qələm ustalarından biri idi və onun yaradıcılığı xalqın yaddaşında dərin iz buraxmışdır. "Mahmud və Məryəm", "Ağ dəvə" və "Ölüm hökmü" kimi əsərləri çox məşhur idi.

Elçin Əfəndiyev xalqına yalnız qələmi ilə deyil, həm də dövlət xidmətindəki vəzifə borcunu yerinə yetirməklə xidmət etmiş, Azərbaycanın mədəni inkişafında və Türk dünyasının birlik ruhunun möhkəmləndirilməsində mühüm rol oynamışdır. Yazıçının ailəsinə, yaxınlarına, Azərbaycan xalqına və bütün Türk dünyasına başsağlığı verirəm".

Bakı Musiqi Akademiyasının rektoru, Xalq artisti Fərhad Bədəlbəyli: "Elçin yaradıcılığı kimi özü də parlaq, səmimi bir insandır. Çoxlu dostları, tanışları var. Ev-eşiyi həmişə qonaq-qaralı olub. Ona görə "olub" deyirəm ki, ictimai, dövlət vəzifələri onu yaxınlarından, dostlarından, hətta yaradıcılığından belə qismən uzaq salıb. O, bir müddət Respublika Yazıçılar İttifaqının katibi olub, qələm sahiblərimizə yaxın sirdaşlıq, məsləhətçilik, yolgöstərənlik edib. Sonra "Vətən" cəmiyyətinin sədri kimi fəaliyyət göstərən Elçin müstəqil Azərbaycanımızın beynəlxalq aləmdə atdığı ilk addımlarda yaxından iştirak edib.Allah o dünyasını versin".

Xalq yazıçısı, akademik Kamal Abdulla: "Elçin Azərbaycan ədəbiyyatını dünyada təmsil edən şəxsiyyətdir. O, çoxsaylı əsərləri ilə oxucuların qəlbini çoxdan fəth edib. Elçin yeni baxış bucağının yazıçısıdır. Onun hər hansı əsəri bəzən çox üst qatda yüksək intellektual potensialın bərqərar olduğu bir bədii məkandır. Elçin ədəbiyyatımızda görülməyən işləri görən səhmanlayıcıdır. Onun sözün əsl mənasında, titanik və yorulmaz fəaliyyəti çoxumuz üçün ibrətli və eyni zamanda, mənəvi-məntiqi boşluqları doldurmağa yönəlmiş işıqlı bir enerjiyaya qoşulub. Və nəhayət, Elçin sözünün arxasınca düşüb, haralara getmək mümkün imiş. Elçin ötürücüdür. Böyük dünya mədəniyyətinə, saflığa, işığa yönəldən dramaturqdur. Elçin Azərbaycan ədəbiyyatından Ədəbiyyata sıçrayış etməyi bacarmış bir sənətkardır. Adı artıq Azərbaycan ziyalılığının qızıl fonduna düşmüş bir sənətkardır".

Akademik Nizami Cəfərov: "Məlum olduğu kimi, "Elçinin yaradıcılığı" anlayışı nə qədər genişmiqyaslıdırsa, o qədər də çoxşaxəlidir: Elçin yazıçı, ədəbiyatşünas-alim, publisist, ictimai xadim (və dövlət xadimi) idi – bu sahələrin hər birində böyük nüfuz qazanmışdı. Ancaq özünün də dəfələrlə etiraf etdiyi kimi, ilk növbədə, yazıçı idi... Elçinin yazıçı üslubuna onun alimliyi, publisistliyi, ictimai (və dövlət) xadimliyi nə qədər təsir edirdisə, İnsan (Şəxsiyyət!) kimi son dərəcə səmimiliyi, ünsiyyətcilliyi, ədəbi istiqanlılığı da o qədər (bəlkə də, daha çox) təsir göstərirdi...

Elçinin ədəbi-tənqidi məqalələri ədəbi-bədii fakta analitik münasibət nümunəsidir, mən bunu bütün məsuliyyəti ilə deyərəm, bu məqalələrdə təhlilin sosial planı da var, zaman həssaslığı da; milli əyanilik də var, tipoloji istinad da; normativliyi nəzərə almaq da var, fərdi üslub faktına ehtiram da; nəhayət, müəllifin öz təbiri ilə desək, iddia da var, imkan da. Azərbaycan (və ümumən dünya) ədəbiyyatının klassik bir hadisə-fenomeni var: Elçinin yaradıcılığı!.. Və əsas bir də odur ki, bu yaradıcılığın diaxroniyası ilə sinxroniyası arasında çox güclü (və təbii!) əlaqə mövcuddur..."

Ədəbiyyatşünas, filologiya elmləri doktoru Vaqif Yusifli: "Böyük itki... Azərbaycan ədəbiyyatında doğrudan da böyük itki baş verdi. Nəinki ədəbiyyatımıza, bütün xalqımıza...

Onunla bağlı çoxlu xatirələrim var. 1979-cu ilin 26 oktyabrında mən Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunda filologiya elmlər namizədi alimlik dərəcəsini almaq üçün dissertasiya müdafiə edirdim. Elçin mənim opponentim oldu. Və həmin rəyini "Ədəbiyyat" qəzetində də dərc etdirdi. Sonralar biz tez-tez görüşürdük: Yazıçılar İttifaqında, ədəbi məclislərdə, "Vətən" cəmiyyətində, Nazirlər Kabinetində. Həmişə çalışırdı ki, mənə nədəsə kömək etsin, qayğı göstərsin. Ancaq bizim münasibətlərimiz bu qayğılardan, bu sevgilərdən qat-qat uca idi – bizi ədəbiyyata sonsuz məhəbbət birləşdirirdi. O, başdan ayağa söz adamı idi. 1999-cu ildə mən və qardaşım Cavanşir Yusifli Elçinin yaradıcılığı haqqında "Bu nə sehirdir belə" monoqrafiyasını çap etdirdik. Bir tənqidçi kimi mən Elçinin yaradıcılığı haqqında 10-a qədər məqalə yazmışam. Elçin də mənim tənqidçilik fəaliyyətim haqqında 2 məqalə qələmə alıb. Elçin bizim ədəbi nəslin sözün əsl mənasında hamisi idi.

*

Xalq yazıçısı Elçin bizim qəzetimizin də dostu idi. Keçən il Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin 90 illiyi ərəfəsində ondan müsahibə almışdıq. Ona daha doğma olan bu məkan haqqında hələ uşaqlıq illərindən üzübəri xatirələrini bölüşmüşdü. İmran Qasımov, Mirzə İbrahimov, Balaş Azəroğlu, İsmayıl Şıxlı, Hüseyn Abbaszadə, Cabir Novruz, İshaq İbrahimov kimi unudulmaz həmkarlarımla birlikdə Yazıçılar İttifaqında katib işlədiyini xatırlamış, Əbülqasım Hüseynzadə, Qulam Məmmədli, Əli Səbri, bilavasitə təmasda olduğu Əli Vəliyev, Süleyman Rəhimov, Əbülhəsən, Süleyman Rüstəm, Rəsul Rza, Osman Sarıvəlli, Əhməd Cəmil, bir çox başqa yazıçı və şairlərlə təmaslarını yada salmışdı.

Ötən ayın 13-də isə qəzetimizdə Elçinlə "Deyəsən, dünya bəşəri dəliliyə gedir?!" adlı bir səhifəlik maraqlı müsahibə dərc olunmuşdu. "XQ" üçün silsilə məqalələr yazmağa da söz vermişdi, təəssüf...

Son vaxtlar bağda qalırdı. Telefon söhbətlərimizin birində ona dedim ki, qəzetimizin 105 illiyi ilə bağlı araşdırma yazısında atası, unudulmaz Xalq yazıçısı İlyas Əfəndiyevin vaxtilə "Kommunist"də çıxan yazılarını da adbaad xatırlamışıq. Elçin müəllim təşəkkür edərək: "Xahiş edirəm, o qəzetdən birini ayırın, – dedi. – Sürücümü göndərərəm, götürər. Atamın yenidən işlənən biblioqrafoyasına daxil edərəm". Amma görünür, xəstəliklə mübarizəsi üzündən onun üçün ayırdığımız həmin qəzeti alıb oxuması mümkün olmadı...

Bu gün artıq işıqlı xatirəyə dönən Xalq yazıçısı Elçin ölməz əsərlərində, bir də onu tanıyanların yaddaşında yaşayacaq.

Əli NƏCƏFXANLI
XQ

Xalq qəzeti .- 2025.- 5 avqust (№ 161).- S.9.